

Valdemar Lønsted, *Mahler*
 København: Gyldendal, 2006
 537 pp., illus.
 ISBN 87-02-03700-9
 incl. 1 CD
 DKK 399

Forfatteren har med denne bog fulgt sine to tidligere udgivelser, *Musikalske fortællinger* og *Flere musikalske fortællinger* (2000 hhv. 2003) op med endnu én, og denne gang af de helt brede, ikke kun omfangsmæssigt set, men også efter dens emne. For Gustav Mahlers kompositoriske værk betegner en art kosmologi, en udlægning af ophavsmandens verden eller verdensanskuelse. Ja, ifølge Mahler selv skulle enhver af hans symfonier, hovedgenren i hans produktion og den som bogen her koncentrerer sig om i musikalsk-analytisk henseende, "være ligesom verden. Den må være altomfattende" (Jean Sibelius' referat af en samtale med Mahler; s. 227) Dette, sammen med hovedpersonens spektakulære levnedsløb og karriere, gør også en fremstilling af Mahlers biografi til en opgave af de tungere. Han kan så afgjort fortjene at gøres til genstand for en 'fortælling' helt for sig.

Lønstedes bog er det første og ligeledes det største på dansk skrevne litterære bidrag om Mahler. Ellers foreligger, af noget lignende omfang og ærinde, kun en oversættelse af Th.W. Adornos bog fra 1960, med den samme lapidariske titel, *Mahler*, men med den ikke uvæsentlige tilføjelse: *En musikalsk fysiognomik*. I modsætning til Adornos tæt og labyrintisk strukturerede monografi er Lønstedes bidrag traditionelt anlagt, efter modellen 'liv og værk'. Og med hver ting for sig. En anden væsentlig forskel er at hvor Adorno, sin vane tro, kun fremlægger førstehånds refleksioner og analyser, kort sagt kritik (i ordets oprindelige betydning), er Lønstedes fremstilling i hovedsagen et kompilat af eksisterende forskning og dertil, i de selvstændigt udformede musikalske beskrivelser, almentforståeligt anlagt.

Disse omstændigheder gør det umiddelbart mindre indlysende at anmelde bogen i et videnskabeligt tidsskrift. Hvad der kunne omstøde en sådan tvivl og retfærdiggøre en recension i dette organ, måtte være en særlig kvalitet i formidlingsmæssig henseende. Og bedømt ud fra sin fremstilling, teksten taget så at sige på ordet, er det bestemt en læseværdig bog forfatteren har begået. Det gælder begge dens hovedaspekter, liv og symfonisk værk. Valdemar Lønsted skriver levende og han beskriver detaljeret. Derfor er opgaven som anmelderen her har påtaget sig også blevet taget alvorligt, med tanke på en seriøs og nuanceret bedømmelse for årbogens læsere.

Undervejs i denne arbejdsproces begyndte der dog at vise sig et problem, som har tvunget mig til at dreje anmeldelsen i en anden retning end den normale. For at sige det kort og klart: at undlade den mere detaljerede gennemgang og bedømmelse, for i stedet at koncentrere kritikken om det efter min mening fatale træk ved bogen som har gjort denne ændrede disposition nødvendig.

Lønstedes Mahlerbiografi er, vil jeg hævde, ikke blot af kompilatorisk art; den rummer også et element af plagiat, og ikke kun i mere beskedent omfang. Vist er det uundgåeligt, når man skriver en bog i erkendt afhængighed af allerede foreliggende litteratur om emnet, at fremstillingen resulterer i gentagelse af i forvejen kendt stof. Også en vis overtagelse af tidligere *koblinger* af sagsammenhænge kan det være svært at undgå. Lønsted erkender da også, i bogens forord, at være beroende på "tre vigtige støttepiller i [sit] arbejde" (s. 9), ligesom han undervejs i sin sagsfremstilling her og der har anbragt notehenvvisninger der angiver at fremstillingen baserer sig på bestemte kilder, typisk andre end de pågældende 'støttepiller'.

Men: én bestemt kilde angives ikke i forordets fremhævelse af den vigtigste baggrundslitteratur, og kun én gang med notehenvvisning undervejs i fremstillingen, nemlig s. 203, hvor

det siges at “det er ... udgivelsen af Mahlers breve til Alma der for en stor del ligger til grund for den følgende beretning”. Denne henvisning gælder afsnittet ‘Ægteskabet Mahler’, i kapitlet ‘De sidste år 1907-11’ (s. 203-20).

Den pågældende kildeangivelse, H.-L. de La Grange og Günther Weiß (eds.): *Ein Glück ohne Rub? Die Briefe Gustav Mahlers an Alma* (Berlin, 1995), antyder imidlertid for det første at forfatteren her bygger udelukkende på brevmateriale, mens realiteten er den at udgiverne har forsynet brevene med udførlige kommentarer og uddybende redegørelser, integreret i den løbende dokumentartekst. Og det er ikke mindst det sidstnævnte stof som Lønsted udnytter direkte og intensivt.

For det andet trækker forfatteren også tidligere i bogen, nemlig i afsnittet ‘Scener før et ægteskab’ (s. 140-61), på La Granges og Weiß’ ‘beretning’ i tilknytning til brevene. Og her viser det sig, når man foretager den nødvendige parallellæsning, at ske helt stiltiende og med mindst lige så åbenlys udnyttelse af forlægget. Det bliver kort sagt umuligt at befri sig fra den grimme mistanke at forfatteren bevidst har udgivet andres arbejde som sit eget.

Anmelderen er sig bevidst at dette er en alvorlig anklage. Den bringer afsløringen af Frank Esmanns overgreb mod Walter Isaacson’s Kissinger-biografi i erindring, hvor det vil huskes hvilken opstandelse og desuden hvilke forholdsregler Bent Blüdnikows dokumentation endte med at afstedkomme fra det danske forlags side. Og min påstand om et plagiat skal ses som end mere graverende af den grund at Lønsted ikke, som Esmann, har prøvet at dække sig ind overfor et copyrightmæssigt problem gennem talrige notehenvisninger.

Formelt set burde påpegelsen af forfatterens videnskabeligt lidet redelige fremgangsmåde ledsages af konkret og detaljeret dokumentation for fuskari. Dette vil kunne kræves, og det vil i givet fald blive imødekommet. Jeg vil imidlertid helst undlade at komme ind i sådanne detaljer førend forfatteren eventuelt udfordrer mig hertil. Men så meget skal siges her, til tydeliggørelse af grundlaget for efterlysningen af større fagmæssig redelighed, at det ikke så meget er nogle tekstlinjer her og der som bærer præg af at være overtaget fra La Grange og Weiß. Det beror mere på at der i de to ovenfor angivne afsnit foreligger en tydelig parallelitet mellem de to bøger med hensyn til hvilke detaljer – undertiden påfaldende detaljer – der er hentet fra den kommenterede brevdugave, og ligeledes i hvilken rækkefølge sådanne detaljer optræder og konstituerer Lønsteds tekst. Det er dette dobbelte forhold af overensstemmelse der – sammen med en omhyggeligt virkende kachering af den bagvedliggende kilde – røber karakteren af en utilstedelig afskrift.

Så afslørende for Lønsteds kildemæssige afhængighed opfattes det, indirekte, at man ved nærlæsningen noterer sig at han er gået helt henover Alma Mahlers åbenlyse betagelse af og uahæmmede flirten, på tilskuerpladserne i hofoperaen, med den flotte, unge dr. Louis Adler, netop i de afgørende dage hvor hun skulle træffe sit vanskelige valg mellem sine to passioner: Mahler og Alexander Zemlinsky, i december 1901. Denne i en helt anden forstand afslørende ageren, omtalt to gange i brevdugaven, s. 81 og 103 (som kommentarer hentet fra Almas dagbogsoptegnelser), undrer man sig over at forfatteren ikke har taget med i sin beretning om begivenhedsforløbet op til forlovelsen den 23. december.

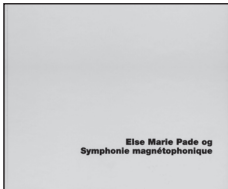
En række helt neutrale sagsdetaljer skal til slut anføres som randbemærkninger. Til hovedindtrykket af en omhyggelig redigering følger der sig en række ‘smuttere’, fejl der især knytter sig til oversættelser fra tysk. Jeg har bl.a. noteret mig følgende: S. 41 (sidste linje) er slovensk blevet forvekslet med “slovakisk”. Mahlers ord til Alma s. 153: “mein Weib” er blevet til “min hustru”. Samme side bliver “hässlich” ikke til det rimeligste: “grim”, men oversættes ordret. Stadig på samme side må det hedde, med det underforståede: at leve, “for dig og min musik”; i bogen er det blevet forvansket til “til dig og af min musik”. S. 157 er Almas “Ach, wenn nur alles klar wäre!” fejloversat som “Ak, hvornår er alt mon rede!?” S. 204 finder man en forkludret

metaforik: “muren havde sænket sig” imellem ægtefællerne. S. 206 skriver Alma således i dagbogen: “Gustav lader disse tjenestepiger drikke af sit glas!”; originalens “diese Dirne” henviser kun til én sangerinde (fornemmeligst Anna von Mildenburg), og Almas valg af substantiv er her langt grovere end “tjenestepige”, nemlig snarere: luder. “Freund Hein” staves korrekt i forbindelse med den 4. symfoni, men konsekvent som “Hain” under omtalen af *Das Lied von der Erde*. På samme måde er det gået med ordet “Appell” i to forskellige tekstsammenhænge (også “Appel”).

Forfatteren lader det s. 384 passere, med en kommentar i noteform der viser at han har tænkt nærmere over sagen, at der “mærkværdigvis ikke findes a-mol-symfonier fra tiden mellem Haydn, hhv. den tidlige Mozart og Mahlers Sjette”. Her har han overset både Mendelssohns “Skotske” og Gades Tredje. Og hans sporadiske omtaler af Bruckner og hans musik hænger fast i gamle fraser: Bruckners 5. symfoni beskrives som “kolossal” (s. 139); akkurat af en Mahlerskribent kunne man vel forvente en noget rimeligere proportionssans. Det går heller ikke længere an at påstå at “Bruckner lagde ud med flere symfonier før den egentlige nummer ét” (s. 257). Den såkaldt ‘nulte’ – rettelig: den ‘annullerede’ – er entydigt påvist at være fire år yngre end den 1. symfoni; og med det eneste forgængerværk til nr. 1, studiefymfonien i f-mol, havde Bruckner aldeles ikke “store startvanskeligheder” (ibid.), tværtimod: kompositionsarbejdet gik her særdeles rask fra hånden. Og at symfonien ikke blev lyst i kuld og køn skyldes kun at den var et “Schularbeit”.

Valdemar Lønsted har to steder i sit forord sammenlignet sine anstrengelser omkring *Mahler* med den udfordring det er at bestige en Himalaya-top, og bekender endda at have haft “en ubændig lyst til at bestige dette Himalaya” (s. 7). Jeg må jo nok sige, efter at have taget del i hans rejseberetning, at han har forsømt at nævne og takke én og anden *sherpa* for tungt slæb og endda kraftigt påskub, uden hvilket måske ikke ...? – Jo, dog nok alligevel. Så hvorfor have risikeret en sådan kalamitet?

Bo Marschner

Inge Bruland (ed.), *Else Marie Pade og Symphonie magnétophonique*
Copenhagen: Museum Tusulanum, 2006
156 pp., illus., fascimiles
ISBN 87-635-0468-5
incl. 1 CD: *Symphonie magnétophonique, The Little Mermaid, Face it*
DKK 475

Det første der springer i øjnene, er et portrætfoto af Else Marie Pade i knaldgul bluse, stående midt i et saftigt grønt vildnis, kastende et lysegrønt æble op i luften. Else Marie Pades gule bluse matcher bogens gule omslag med titlen: *Else Marie Pade og Symphonie magnétophonique*, skrevet med knaldsort. Billedet af Else Marie Pade viser sig at være en del af en sekvens af to. Bagerst i bogen står hun smilende i vildniset efter at have grebet æblet. Hun ser ret tilfreds ud.

Bogen er en imponerende og alsidig udgivelse, som på allerfineste vis formår at belyse Else Marie Pades værk *Symphonie magnétophonique* fra 1958 fra mange sider. Der er artikler og dokumentarisk materiale og både det oprindelige partitur og et tilhørende lyttepartitur i farver er gengivet. Bogen fungerer også som et portræt af en usædvanlig kvindelig dansk komponist, hvis elektroniske musik, efter årtier i dvale, har fået en renæssance gennem det danske techno- og electronica-miljøes opdagelse af hende. Udover tekster og partitur, indeholder bogen en cd med tre nøgleværker af Else Marie Pade: *Symphonie magnétophonique* (1958), *The Little Mermaid* (1957-58) og *Face It* (1970).